

TAX INCENTIVES IN FUNCTION OF DEVELOPING RESEARCH AND DEVELOPMENT

POREZNI POTICAJI U FUNKCIJI RAZVOJA ISTRAŽIVANJA I RAZVOJA

KARACIC, Domagoj; ILES, Marija & KLANAC, Natko

Abstract: Tax incentives to stimulate the business sector in research and development is the most important instrument of fiscal policy of member states of the European Union. The paperwork presents the allocations for research and development at the level of European Union member states through direct and indirect measures. Recommendations paperwork, in accordance with the established goals are aimed at defining existing and future sources of funding that would improve further development trends of the economy, from the standpoint of competence states in the area of research and development, as well as innovation.

Key words: tax incentives, research, development, innovation

Sažetak: Porezni poticaji za stimuliranje poslovnog sektora u istraživanje i razvoj predstavljaju najznačajniji instrument fiskalne politike zemalja članica Europske Unije. U radu su prikazana izdvajanja za istraživanje i razvoj na razini zemalja članica Europske unije kroz direktne i indirektne mjere. Preporuke rada, sukladno zadanim ciljevima su usmjerene na definiranje postojećih i budućih izvora financiranja kojima bi se poboljšali daljnji trendovi razvoja gospodarstva, sa stajališta kompetencija država u segmentu istraživanja i razvoja, ali i inovacija.

Ključne riječi: porezni poticaji, istraživanje, razvoj, inovacije

Authors' data: Domagoj **Karačić**, izv.prof.dr.sc., Ekonomski fakultet u Osijeku, Gajev trg 7, Osijek, karacic@efos.hr ; Marija **Ileš**, mag.oec., Centar za poduzetništvo Osijek, J.J.Strossmayera 341, Osijek, ile.marija38@gmail.com ; Natko **Klanac**, mr.sc., Ekonomski fakultet u Osijeku, Gajev trg 7, Osijek, natko.klanac@gmail.com

1. Uvod

Segment istraživanja i razvoja je svoju značajnost i primjenu dobio pojavom industrijske revolucije, kada je započet proces strojne proizvodnje, koji u današnje vrijeme sve više prelazi na digitalne procese proizvodnje, pri čemu je poveznica vidljiva u činjenici da segment istraživanja i razvoja spada u najvažnije konkurentske i strateške prednosti poduzeća, ali i prednosti diferencijacije gospodarstva država. Daljnje sličnosti se mogu pronaći i u razvoju poreznih sustava, kao i fiskalnih politika država koji su u zadnjih 200 godina evoluirale, posebice u segmentu poreznih poticaja, promatrajući aktivnosti državnih investicija i stimulacija u razvoj gospodarstva. Dinamične promjene državnih granica i stvaranja novih svjetskih unija i saveza uvjetovale su progresivniji razvoj gospodarskih procesa i stvaranje gospodarskih okruženja, u kojima su mobilnost radne snage i optimizacija proizvodnih procesa imali snažan utjecaj na načine oblikovanja izvora financiranja, ali i načine oblikovanja vrsta poreznih poticaja. Porezni poticaji predstavljaju snažan instrument financiranja, koji ima značajan utjecaj na rast, produktivnost i konkurentnost. Kohezija istraživanja i razvoja kroz inovacije te poreznih i fiskalnih poticaja predstavlja jednu od važnijih strateških smjernica sadašnjih i budućih aktivnosti Europske unije i zemalja članica Europske unije, što je u daljnjem dijelu rada predmetom istraživanja i analize.

2. Istraživanje i razvoj

Zahvaljujući istraživanjima i inovacijama, Europska unija postaje bolje mjesto za život i rad. Njima se povećava konkurentnost Europske unije, potiče rast i stvaraju radna mjesta. Unaprjeđujući zdravstvenu skrb, promet, digitalne usluge i mnoge nove proizvode i usluge, istraživanje i inovacije također pomažu ljudima da žive bolje. Istraživanje i razvoj sastoje se od istraživačkih aktivnosti koje osoba ili poslovanje odluče učiniti s željenim rezultatom otkrića koje će stvoriti posve novi proizvod, proizvodnu liniju ili uslugu ili ojačati postojeći proizvod ili uslugu s dodatnim značajkama. Istraživanje se odnosi na svaku novu znanost ili mišljenje koje će rezultirati novim proizvodom ili novim značajkama postojećeg proizvoda. Termin inovacije predstavlja „provedbu novog ili značajno poboljšanog proizvoda (dobra ili usluge) ili procesa, novog marketinškog postupka ili nove organizacijske metode u poslovnim praksama, organizaciji radnih mjesta ili vanjskim odnosima. Inovacija se može definirati kao nova metoda, proizvod ili ideja, tako da uspješna primjena istraživanja i razvoja rezultira novom idejom ili proizvodom i stoga postiže inovativnost.“ [1] Postavlja se pitanje - Kako su istraživanje i razvoj povezani s inovativnošću? Kada tvrtka ili osoba provede istraživanje i razvoj, bilo da kreira novi proizvod ili uslugu ili ažurira postojeći, željeni krajnji rezultat je uvijek inovacija. Europska unija je glavna tvornica znanja u svijetu te pridonosi gotovo trećini globalne proizvodnje u području znanosti i tehnologije. Zemlje Europske unije potiče se da ulažu 3% BDP-a u istraživanja i inovacije do 2020. godine (1% javnog financiranja, 2% ulaganja iz privatnog sektora) – očekuje se da će se time otvoriti 3,7

milijuna radnih mjesta i povisiti godišnji BDP Europske unije za gotovo 800 milijardi eura. Sve države članice imaju svoje politike istraživanja i programe financiranja, ali zbog veće sinergije istraživanje i inovacije usvojen je jedinstveni program za istraživanje i inovacije – Obzor 2020, na razini cijele Europske unije. U razdoblju 2014.–2020. godine uložiti će se gotovo 80 milijuna eura u projekte istraživanja i inovacija. Time će se pomoći Europskoj uniji da proizvede nove proizvode koji su konkurentni na međunarodnom tržištu. Inicijativom Europske unije prema inovacijama naglasak se stavlja na europske napore – i suradnju Europe s trećim zemljama – u rješavanju velikih izazova našeg vremena: energije, sigurnosti hrane, klimatskih promjena i sve starijeg stanovništva. S pomoću javnog sektora podupire se privatni sektor i uklanjaju problemi dolaska ideja na tržište – uključujući manjak sredstava, fragmentirane istraživačke sustave i tržišta, nedovoljno korištenje javne nabave za inovacije i sporo postavljanje standarda.

3. Porezne olakšice kod inovacija na primjeru istraživanja i razvoja

Za ulaganje u istraživanje i razvoj mnoge zemlje članice koriste fiskalne olakšice. U manje razvijenim zemljama to predstavlja novi način ulaganja u istraživačko-razvojnu djelatnost. Države članice Europske Unije koriste porezne poticaje i izravne financijske potpore za poticanje istraživanja i razvoja kako bi ostvarile ciljeve u rastu, produktivnosti i konkurentnosti. Porezni poticaji za istraživanje i razvoj su instrument fiskalne politike jer država pomoću njih usmjerava razvoj kompanija ili gospodarstva, ali također potiču i poslovno okruženje u privlačenju novih investicija. Država može stimulirati ulaganja u istraživanje i razvoj kroz direktne mjere kao što su subvencije, zajmovi i dotacije te indirektno mjere poput poreznih poticaja i poreznih kredita. Porezni poticaji za stimuliranje poslovnog sektora u istraživanje i razvoj najznačajniji su instrument u fiskalnim politikama zemalja članica Europske Unije. Poticaji za istraživanje i razvoj mogu se, u širem smislu podijeliti na izravne i neizravne potpore. Izravne se potpore mogu podijeliti na izravne financijske potpore (npr. subvencije) i porezne poticaje (porezni izdaci), dok se indirektno potpore odnose na poticanje ulaganja u sveučilišta, javne laboratorije i sl. U praksi se izravne financijske potpore većinom odnose na jednokratne potpore, kredite te subvencije posebno odabranim poduzećima za provođenje istraživačko-razvojnih aktivnosti. Izravne potpore imaju širu primjenu i puno su češće u upotrebi, ali imaju i neke negativne aspekte, kao što su rizik supstitucije odnosno mogućnost dodjele potpore onim poduzećima koja bi investicije u istraživanje i razvoj provela i bez potpore, zatim učinak istiskivanja koji se ogleda u činjenici da izravne mjere imaju bruto učinak na investicije (pritom cijeli učinak izravne državne potpore može biti utrošen na povećanje jedinične cijene). Također, dodjeljivanje izravnih potpora određenim poduzećima i projektima, sprječava da se drugi projekti uopće pokrenu. Neizravne potpore mogu uzrokovati pozitivna prelijevanja na društvo što zbog većeg broja akademskih istraživanja, što zbog istraživanja u javnim laboratorijima i sl., ali i one također mogu proizvesti negativne učinke kroz učinak istiskivanja. U tablici br.1 prikazane su karakteristike poreznih poticaja kao i izravnih financijskih potpora.

POREZNI POTICAJI	IZRAVNE FINACIJSKE POTPORE
Prednosti	Prednosti
<ul style="list-style-type: none"> • Neutralnija alokacija izdataka za R&D, država ne odabire izravno poduzeća ni tipove ulaganja • Niži administrativni troškovi • Sheme su lakše dostupne malim i srednjim poduzećima- širi doseg i više korisnika • Predvidljivi-poduzeća mogu planirati kada, na koji način i u kojem obujmu će ih iskoristiti u ovisnosti izdatka za R&D • Odluka privatnog sektora u izboru načina investiranja 	<ul style="list-style-type: none"> • Veća mogućnost kontrole proračuna • Najbolje odgovaraju visoko rizičnim projektima • Poticanje kooperacije • Ovisi o odluci vlade
Nedostaci	Nedostaci
<ul style="list-style-type: none"> • Zahtijeva veću profitabilnost poduzeća kako bi se poticaji u potpunosti mogli iskoristiti • Slaba kontrola proračuna • Veći rizik gubitka • Privatne kompanije će odabrati one projekte koji imaju najveću stopu povrata 	<ul style="list-style-type: none"> • Usmjerene na specifična područja R&D i specifična poduzeća • Viši administrativni troškovi • Nisu administrativno prilagođeni manjim poduzećima i velikom broju prijava • Kompanija se neće obvezati za istraživačko-razvojni projekt koji nije odobren za javno financiranje

Tablica 1. Obilježja poreznih poticaja i izravnih financijskih potpora

Porezni sustav nacionalnih ekonomija može se koristiti kako bi se prevladale prepreke inovacijama smanjenjem troškova poduzimanja inovativnih aktivnosti. Udio bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj pokazuju očekivanja neke zemlje u kreiranju novijeg znanja i tehnologije, kao i istodobno korištenje postojećeg znanja u privatnom i javnom sektoru. Porezni poticaji za istraživanje i razvoj obično se pojavljuju u jednom od sljedeća četiri oblika:

1. porezni kredit - porezni kredit smanjuje stopu poreza na dobit koju tvrtka mora platiti. Stopa se može primijeniti na porez na tvrtke, plaće za radnike koji rad na aktivnostima usmjerene za istraživanje i razvoj ili osobni dohodak u slučaju ako je poticaj usmjeren na samozaposlene,
2. poboljšane naknade/umanjenje osnovice - poboljšana naknada učinkovito smanjuje osnovni iznos koji se oporezuje dopuštajući 'napuhati' izdatke za istraživanje i razvoj
3. ubrzana amortizacija - ubrzana shema amortizacije dopušta amortiziraju kupljene dugotrajne imovine po višim stopama u prvim godinama života imovine, čime je moguće smanjiti opći oporezivi dohodak,
4. umanjeње porezne stope - smanjena stopa poreza na dohodak od intelektualnog vlasništva("Patent Box"). Smanjuje prihode poduzeća koje

plaćaju tvrtke za komercijalizaciju inovativnih proizvoda koji su zaštićena pravima intelektualnog vlasništva.

Prema istraživanju Europske komisije [2] od prethodna četiri nabrojena porezna poticaja za istraživanje i razvoj, Republika Hrvatska koristi samo jedan oblik – umanjeње osnovice. Osnovni nedostatak hrvatskog poreznog sustava proizlazi iz nedovoljne posvećenosti problematici istraživanja i razvoja te inovacijama kao i činjenici da istraživanje i razvoj ne postoje kao izvedeni porez, nego su u svojstvu predmeta oporezivanja prisutni u nekoliko poreznih oblika (poput: poreza na dohodak, poreza na dodanu vrijednost ili poreza na dobit). Pri čemu nigdje nisu implementirani porezni poticaji poput: poreznog kredita, ubrzane amortizacije ili umanjeња porezne stope što ukazuje na nedjelotvornost, ali i nefleksibilnost poreznih vlasti na trendove i strateške odrednice koji postoje u svijetu i koje primjerice promiče i Europska unija. Preporuke i naponi usmjereni su na korištenje i drugih oblika poreznih poticaja kako bi se povećala produktivnost, ekonomska učinkovitost i dugoročni rast kroz djelatnost istraživanja i razvoja. Najveći broj zemalja obuhvaćenih istraživanjem koristi po dva porezna poticaja u različitim kombinacijama. Samo Ujedinjeno Kraljevstvo primjenjuje sva četiri oblika poreznih poticaja za istraživanje i razvoj, dok je Njemačka jedina zemlja koja ne koristi niti jedan oblik poreznog poticaja. Porezni krediti za istraživanje i razvoj, koji se koriste u mnogim zemljama OECD-a, pružaju porezne olakšice vezane uz troškove poduzimanja određenih aktivnosti koje imaju za cilj inovaciju. U većini zemalja OECD-a potpora za istraživanje i razvoj općenito je horizontalna, a ne ciljana na određeni sektor. Porezne mjere usmjerene na inovacije općenito će povećati inovativne aktivnosti, osobito aktivnosti na području istraživanja i razvoja, ali postoji opasnost od subvencioniranja aktivnosti istraživanja i razvoja koja bi se dogodila bez poreznog kredita. OECD opsežno koristi porezne olakšice za istraživanje i razvoj kao neizravni način poticanja poslovnog istraživanja i razvoja rashodi. Poseban porezni tretman za izdatke za istraživanje i razvoj uključuje trenutni otpis tekućeg istraživanja i razvoja rashoda i raznih vrsta poreznih olakšica poput poreznih kredite ili naknade protiv oporezivog dohotka. Porezni poticaji za istraživanje i razvoj smanjuju troškove koji nastaju za poduzeće, za istraživanje i razvoj. Za razliku od većine vrste subvencija, porezni poticaji za istraživanje i razvoj daju primatelju punu diskreciju o financiranju svoje strategije istraživanja i razvoja. S druge strane, za državnu vlast ti poticaji predstavljaju porezni propust. $\text{Potpore za subvencije} = 1 - \text{B-indeks}$. [3] B - indeks sastavlja OECD za usporedbu poreznog tretmana ulaganja u istraživanje i razvoj. B-indeks je definiran kao sadašnja vrijednost prije poreznih prihoda potrebnih za pokrivanje početni trošak ulaganja u istraživanje i razvoj i plaćaju porez na dobit, tako da postaje isplativo obavljati istraživačke aktivnosti. Što je povoljniji porezni tretman zemlje u istraživanju i razvoju, to je niži B-indeks. Uvođenje poreznih poticaja za istraživanje i razvoj predstavlja temelj za povećanje domaćih i inozemnih investicija i njima se nastoje podržati određene aktivnosti. Vrste poreznih poticaja za istraživanje i razvoj također ovise o obliku poreznog sustava i o određenim političkim ciljevima. Uzimajući u obzir sve veću konkurenciju između zemalja u razvoju u

privlačenju stranih investicija, ispunjavanje osnovnih ekonomskih preduvjeta više nije dovoljno za poticanje ulaska stranih investitora. Pojednostavljeno rečeno, dva su osnovna preduvjeta koja moraju biti ispunjena da bi zemlja postala atraktivna stranim ulagačima: stabilnost i profitabilnost. Ako zemlja svojom ukupnom politikom osigurava okruženje u kojem su stabilni uvjeti za nesmetano i profitabilno djelovanje inozemna izravna ulaganja dolaze gotovo automatizmom.

4. Zaključak

Najveća važnost poreznih poticaja za istraživanje i razvoj ovisi o ekonomskoj politici države. Država koja potiče veći ekonomski rast koristi i više sredstava. Sredstva za stimulaciju istraživanja i razvoja uključuje suradnju istraživačkih centara i privatnog sektora, direktno financiranje iz proračuna te porezne poticaje. Korištenjem poreznih poticaja za istraživanje i razvoj, država kontrolira strateški smjer kompanije te njezine ciljeve. Fiskalne mjere otvaraju mogućnost tržištu da odrede stupanj i kategoriju investiranja. Porezni poticaji naročito mogu biti važni za stimulaciju za mala i srednja poduzeća. Izvješće Europske Komisije - Znanost, istraživanje i inovacije u Europskoj uniji pokazuje, prije svega, da je jaz produktivnosti Europske unije s SAD-om proširio nakon gospodarske i financijske krize i da je to povezano s relativnim nedostatkom ulaganja u istraživanje i razvoj i nemogućnosti preusmjeravanja gospodarstva prema aktivnostima višeg znanja. Dok Izvješće Europske Komisije- Znanost, istraživanje i inovacije u Europskoj uniji [4] pokazuje da je Europska unija i dalje jedan od vodećih svjetskih znanstvenika i tehnologije, također pokazuje da gospodarstvo Europske unije mora postati dinamičnije i intenzivnije. Potrebno je napraviti daljnji napredak u odnosu na dostupnost rizičnog kapitala, smanjenje teških propisa o tržištu proizvoda i uklanjanje prepreka poduzetništvu i jednostavnosti poslovanja. U značajnom broju država članica Europske unije, osim sustava izravnih financiranja kojim se podupiru poslovno istraživanje i razvoj koriste se porezni poticaji za istraživanje i razvoj. Devet europskih zemalja je uvelo porezne poticaje za istraživanje i razvoj od 2008., a dodaju se i zemljama koje tradicionalno koriste takav instrument. Nizozemska, Portugal, Irska, Francuska, Belgija i Ujedinjeno Kraljevstvo imaju neplaćeni porezni prihod, zbog poticaja za istraživanje i razvoj jednak ili veći od iznosa javnog novca koji se dodjeljuju tvrtkama putem izravnog financiranja. U rasponu poreznih poticaja također igraju važnu ulogu u potpori istraživanju i razvoju, iako su iznosi isplaćeni poreznim poticajima manji od izravnih državnih sredstava: Danska, Austrija, Mađarska, Slovenija, Češka i Španjolska. Dakle, za 12 od 28 država članica, porezni poticaji za istraživanje i razvoj imaju važnu ili dominantnu ulogu uz izravno financiranje poslovnog istraživanja i razvoja. Svih 12 država članica, osim Španjolske, povećava korištenje takvih poreznih poticaja tijekom kriznog razdoblja. Republici Hrvatskoj je Europska komisija odobrila ključni dokument za istraživanje i razvoj – Strategiju pametne specijalizacije koja je ujedno i preduvjet za korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova.. Tijekom 2015. i 2016. godine bespovratna sredstva Europske unije nisu bila na raspolaganju, a došlo je i do

ukidanja istraživačko-razvojne porezne olakšice u obliku umanjenja stope poreza na dobit, čime je znatno usporen razvoj hrvatskog gospodarstva. Posljedica toga ogledala se i u nemogućnosti provođenja investicijskih projekata u istraživanje, razvoj i inovacije. Republika Hrvatska je tijekom 2017.godine provela poreznu reformu, kojom je nastojala utjecati na porezno rasterećenje poreznih obveznika, i fizičkih i pravnih osoba. Daljnji napori, i pravci daljnjih poreznih promjena bi trebali biti usmjereni na porezno rasterećenje gospodarstva, ponajviše u segmentu istraživanja i razvoja kroz definiranje izvornog poreznog oblika koji bi kombinirao sve kategorije poreznih poticaja i tako utjecao na razvoj inovacija, ali i privlačenje investicija.

5. Literatura

- [1] OECD (2005). The measurement of scientific and technological activities: Guidelines for collecting and interpreting innovation data, *Dostupno na:* <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264013100-en.pdf?expires=1524160830&id=id&accname=guest&checksum=096282819904E73C6FED8191953C6F3F>*Pristup:* 25-03-2018
- [2] European Commission (2014). A study on R&D tax incentives, Final report,*Dostupno na:* https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/28-taxud-study_on_rnd_tax_incentives_-_2014.pdf*Pristup:* 28-03-2018
- [3] OECD (2007). Generosity of R&D tax incentives, *Dostupno na:* <http://www.oecd.org/sti/inno/40024456.pdf>*Pristup:* 03-04-2018
- [4] European Commission (2016). Science, research and innovation performance of the EU, *Dostupno na:* <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/744d5735-e1d4-11e5-8a50-01aa75ed71a1/language-en>*Pristup:* 15-04-2018
- [5] EY (2017). Worldwide R&D incentives reference guide, *Dostupno na:* [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-worldwide-randd-incentives-reference-guide-2017/\\$FILE/EY-worldwide-randd-incentives-reference-guide.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-worldwide-randd-incentives-reference-guide-2017/$FILE/EY-worldwide-randd-incentives-reference-guide.pdf)*Pristup:* 18-04-2018